

Vec C-321/22

**Zhrnutie návrhu na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 98 ods. 1
Rokovacieho poriadku Súdneho dvora**

Dátum podania:

5. máj 2022

Vnútroštátny súd:

Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

22. február 2022

Žalobkyne a žalované vo vzájomnej žalobe:

ZL

KU

KM

Žalovaná a žalobkyňa vo vzájomnej žalobe:

Provident Polska S.A.

Predmet sporu vo veci samej

Predmetom žalôb podaných ZL, KU a KM je v podstate určenie neplatnosti alebo neúčinnosti zmlúv o pôžičke, ktoré uzavreli, v časti týkajúcej sa neúrokových nákladov na pôžičku, t. j. provízie, poplatku za flexibilný splátkový plán alebo poplatku za prípravu zmluvy.

Predmet a právny základ prejudiciálnych otázok

Po prvé má vnútroštátny súd pochybnosti o tom, či článok 3 ods. 1 smernice 93/13 umožňuje, aby sa zmluvné podmienky stanovujúce výšku poplatkov alebo provízií splatných obchodníkovi považovali za nekalé len z dôvodu, že sú zjavne neprimerané. Po druhé je podľa vnútroštátneho súdu potrebné určiť, či ustanovenie článku 7 ods. 1 smernice 93/13 a zásada efektivity nie sú v rozpore s ustanovením vnútroštátneho práva [článok 189 Kodeksu postępowania cywilnego (Občiansky súdny poriadok)] a judikatúrou vnútroštátnych súdov, podľa ktorej neexistencia záujmu na konaní vylučuje možnosť podať určovaciu žalobu. Po tretie sa vnútroštátny súd v kontexte článku 6 ods. 1 smernice 93/13 okrem iného pýta, či v prípade, ak sa rozhodne, že ustanovenia zmlúv o pôžičke, ktoré stanovujú, že platby splátok podľa týchto zmlúv sa môžu uhrádzať len v hotovosti zamestnancovi veriteľa v mieste bydliska dlžníka, predstavujú nekalé zmluvné podmienky, možno pokračovať v plnení zmluvy o pôžičke alebo táto zmluva musí byť vyhlásená za neplatnú.

Prejudiciálne otázky

1. Má sa článok 3 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách vykladať v tom zmysle, že umožňuje, aby sa za nekalú považovala taká zmluvná podmienka, ktorá obchodníkovi priznáva poplatok alebo províziu v neprimeranej výške vo vzťahu k ním ponúkanej službe?
2. Majú sa článok 7 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách a zásada efektivity vykladať v tom zmysle, že bránia ustanoveniam vnútroštátneho práva alebo súdnemu výkladu týchto ustanovení, podľa ktorých je záujem spotrebiteľa na konaní nevyhnutný na vyhovie žalobe spotrebiteľa proti obchodníkovi o určenie neplatnosti alebo neúčinnosti zmluvy alebo jej časti obsahujúcej nekalé podmienky?
3. Majú sa článok 6 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách a zásady efektivity, proporcionality a právnej istoty vykladať v tom zmysle, že umožňujú

konštatovať, že zmluva o pôžičke, ktorej podmienka, ktorá ako jediná stanovuje spôsob splácania pôžičky, bola uznaná za nekalú, nemôže byť po odstránení tejto podmienky ďalej plnená, a preto je neplatná?

Relevantné ustanovenia práva Únie

- 1 Zmluva o fungovaní Európskej únie: článok 169 ods. 1.
- 2 Charta základných práv Európskej únie: článok 38.
- 3 Smernica Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách: štvrté, dvadsiate prvé a dvadsiate štvrté odôvodnenie, článok 3 ods. 1; článok 6 ods. 1; článok 7 ods. 1.

Relevantné vnútroštátne predpisy

- 4 Konstitucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Ústava Poľskej republiky z 2. apríla 1997): článok 76.
- 5 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (zákon z 23. apríla 1964 Občiansky zákonník) (ďalej len „Občiansky zákonník“): článok 5, článok 22¹, článok 43¹, článok 58 §§ 1 -3, článok 65 § 1, článok 353¹, článok 359, článok 385¹, článok 385², článok 405, článok 410 a článok 720 § 1.
- 6 Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (zákon zo 17. novembra 1964 Občiansky súdny poriadok) (ďalej len „OSP“): článok 189, článok 316 § 1, článok 363 § 1, článok 365 § 1.
- 7 Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (zákon z 12. mája 2011 o spotrebiteľskom úvere) (ďalej len „zákon o spotrebiteľskom úvere“): článok 3 ods. 1, článok 3 ods. 2 bod 1, článok 4 ods. 1 bod 1, článok 5 body 6 až 8, článok 30 ods. 1, článok 36a ods. 2.
- 8 Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 stycznia 2016 r. w sprawie wysokości odsetek ustawowych (oznámenie ministra spravodlivosti zo 7. januára 2016 o výške zákonných úrokov).

Krátky opis skutkového stavu a konania

- 9 ZL uzavrela so spoločnosťou Provident Polska S.A. (ďalej len „Provident“) dňa 11. septembra 2019 zmluvu o hotovostnej pôžičke nazvanú „Týždenná hotovostná pôžička“ na obdobie 90 týždňov. V osobitných ustanoveniach zmluvy sa okrem iného uvádzalo, že suma, ktorá sa má zákazníkovi vyplatiť v hotovosti, a zároveň celková výška pôžičky predstavuje 8 100 PLN (položky A1 a A), provízia za poskytnutie pôžičky predstavuje 4 050 PLN (položka B), poplatok za prípravu zmluvy predstavuje 40 PLN (položka C), poplatok za flexibilný splátkový plán

predstavuje 2 066 PLN (položka D), ročná percentuálna miera nákladov je 10 % (položka E), celková výška úrokov je 1 275,73 PLN (položka E), hrubá výška pôžičky je 14 256 PLN (položka F), celkové náklady na pôžičku predstavujú 7 431,73 PLN (položka G), celková suma, ktorú má spotrebiteľ zaplatiť je 15 531,73 PLN (položka H) a skutočná ročná percentuálna miera nákladov je 132,53 % (položka I).

- 10 Zmluva o pôžičke obsahovala aj všeobecnú časť, ktorú tvorili všeobecné zmluvné podmienky používané spoločnosťou Provident, podľa ktorých celková výška pôžičky (položka A) predstavovala súčet všetkých peňažných prostriedkov, ktoré veriteľ poskytol zákazníkovi na základe tejto zmluvy, avšak bez tej časti hrubej výšky pôžičky, ktorá bola poskytnutá zákazníkovi na úhradu nákladov spojených s pôžičkou, ktoré veriteľ poskytol zákazníkovi na základe zmluvy, t. j. nákladov, ktoré zákazník zaplatí pri uzatvorení zmluvy: poplatok za poskytnutie pôžičky, poplatok za prípravu zmluvy a poplatok za flexibilný splátkový plán, ktoré boli odpočítané od hrubej výšky pôžičky.
- 11 Podľa tejto všeobecnej časti zmluvy hrubá výška pôžičky (položka F) predstavovala súhrnnú sumu pôžičky poskytnutej zákazníkovi na základe tejto zmluvy, ktorá sa skladala z celkovej výšky pôžičky a časti pôžičky, ktorá bola použitá na úhradu nákladov na pôžičku, t. j. poplatok za poskytnutie pôžičky, poplatok za prípravu zmluvy a poplatok za flexibilný splátkový plán, ktoré boli odpočítané od hrubej výšky pôžičky. Hrubá výška pôžičky sa rovná súčtu celkovej výšky pôžičky (položka A) a poplatkov podľa položiek B, C a D.
- 12 Celkové náklady na pôžičku (položka G) zahŕňali všetky náklady, ktoré je zákazník povinný zaplatiť v súvislosti so zmluvou o pôžičke, najmä: a) úroky, poplatky a provízie, b) náklady na doplnkové služby, ak je ich vynaloženie nevyhnutné na získanie pôžičky alebo na jej získanie za ponúkaných podmienok. Celková suma, ktorú má spotrebiteľ zaplatiť (položka H) je súčet celkových nákladov na pôžičku a celkovej výšky pôžičky. Základom pre výpočet úroku, ktorý má zákazník zaplatiť veriteľovi, je hrubá výška pôžičky (položka F).
- 13 V prípade týždennej hotovostnej pôžičky sa zákazník zaviazal splácať pôžičku len v hotovosti prostredníctvom poradcu počas jeho týždenných návštev v mieste bydliska zákazníka na adrese v Poľskej republike.
- 14 „Flexibilný splátkový plán“ je balík služieb v rámci zmluvy, ktorý umožňuje správu pôžičky a pozostáva z: odkladu splátok a záruky oslobodenia od povinnosti splácať dlh. Veriteľ si za svoje služby v rámci flexibilného plánu splácania účtuje odmenu vo forme poplatku za flexibilný splátkový plán (položka D). „Odklad splátok“ v rámci týždennej hotovostnej pôžičky znamená, že veriteľ umožní zákazníkovi odložiť splátky (od jednej do štyroch splátok), ktoré sa majú uskutočniť podľa pôvodného splátkového kalendára stanoveného v zmluve bez uvedenia dôvodu. „Záruka oslobodenia od povinnosti splácať“ zasa znamená, že v prípade úmrtia zákazníka počas trvania zmluvy veriteľ zbaví zákazníka jeho dlhu v súvislosti so všetkými záväzkami nesplatenými ku dňu úmrtia zákazníka.

- 15 Zmluvy o pôžičke uzatvorené medzi KU a spoločnosťou Provident a medzi KM a spoločnosťou IPF Polska sp. z o.o. (právny predchodca spoločnosti Provident) obsahovala podmienky podobné tým, ktoré sú opísané v bodoch 9 až 14 vyššie.

Základné tvrdenia účastníkov konania vo veci samej

- 16 Žalobkyne odôvodňujú žalobu tým, že ustanovenia zmluvy o pôžičke týkajúce sa provízie a poplatku za flexibilný splátkový plán alebo poplatku za prípravu zmluvy predstavujú nekalé podmienky (zakázané zmluvné ustanovenia) z dôvodu ich neprimeranej výšky. ZL a KU v podstate tvrdia, že žalovaná môže mať príjem z poskytnutia pôžičky, ale obmedzený na úroky z istiny a primeraný poplatok za prípravu zmluvy, teda 40 PLN. Uloženie dodatočných poplatkov žalobkyniam vo výške 75,5 % (resp. 92,07 % v prípade KM) z poskytnutej istiny je opatrením, ktorého cieľom je maximalizovať zisk žalovanej, v dôsledku čoho je spotrebiteľ zaťažený nadmernými a neprimeranými nákladmi na získanie pôžičky vo vzťahu k samotnej sume, ktorú získava v súvislosti s uzatvorením zmluvy. Takáto vysoká provízia je v rozpore s dobrými mravmi, zásadou rovnocennosti zmluvných záväzkov, obchodnou poctivosťou a bežným ziskom poctivého podnikateľa. Takisto nie je odôvodnená rizikom v rámci vykonávanej hospodárskej činnosti.

Zhrnutie odôvodnenia návrhu

- 17 **Prvá prejudiciálna otázka** sa týka výkladu článku 3 ods. 1 smernice 93/13. Podľa ustálenej judikatúry sa právomoc Súdneho dvora týka výkladu kritérií, ktoré vnútroštátny súd môže alebo musí zohľadniť pri preskúvaní zmluvnej podmienky vzhľadom na ustanovenia tejto smernice a najmä pri skúmaní prípadnej nekalej povahy podmienky v zmysle článku 3 ods. 1 uvedenej smernice, pričom treba spresniť, že tomuto súdu prináleží rozhodnúť o konkrétnej kvalifikácii príslušnej zmluvnej podmienky v závislosti od osobitných okolností prejednávanej veci. Z toho vyplýva, že Súdny dvor sa musí obmedziť na poskytnutie usmernenia vnútroštátnemu súdu, ktoré tento súd musí zohľadniť pri posudzovaní nekalej povahy predmetného zmluvného ustanovenia¹.
- 18 Súdny dvor tiež opakovane rozhodol, že pokiaľ ide o otázku, či napriek požiadavke dobrej viery podmienka spôsobuje v neprospech spotrebiteľa značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach, ktoré vyplývajú stranám zo zmluvy, musí vnútroštátny súd overiť, či predajca alebo dodávateľ, ktorý zaobchádza so spotrebiteľom čestne a rovnocenne, mohol rozumne očakávať, že by tento

¹ Rozsudky z 9. novembra 2010, C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, bod 44; zo 14. marca 2013, C-415/11, Aziz, bod 66; z 21. marca 2013, C-92/11, RWE Vertrieb, bod 48; zo 16. januára 2014, C-226/12, Constructora Principado, bod 20; uznesenie z 3. apríla 2014, C-342/13, Sebestyén, bod 25; rozsudky z 10. septembra 2014, C-34/13, Kušionová, bod 73; z 3. októbra 2019, C-621/17, Kiss a CIB Bank, bod 47; z 27. januára 2021, C-229/19 a C-289/19, Dexia Nederland, bod 45; z 10. júna 2021, C-609/19, BNP Paribas Personal Finance, bod 60 a z 10. júna 2021, C-776/19 C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, bod 92.

spotrebiteľ súhlasil s takouto podmienkou po predchádzajúcom individuálnom dojednaní².

- 19 Okrem toho Súdny dvor rozhodol, že s cieľom určiť, či podmienka spôsobuje „značnú nerovnováhu“ v právach a povinnostiach strán vyplývajúcich zo zmluvy na škodu spotrebiteľa, treba predovšetkým zohľadniť právne predpisy uplatňované vo vnútroštátnom práve v prípade absencie dohody medzi zmluvnými stranami v tomto zmysle. Na základe takejto porovnávacej analýzy môže vnútroštátny súd posúdiť, či a prípadne do akej miery je právne postavenie spotrebiteľa vyplývajúce zo zmluvy nevýhodnejšie než právne postavenie zakotvené v platnom vnútroštátnom práve. Zároveň sa zdá, že na tieto účely je relevantné preskúmať právne postavenie uvedeného spotrebiteľa z hľadiska prostriedkov, ktoré má podľa vnútroštátnej právnej úpravy k dispozícii na zabránenie uplatňovaniu nekalých podmienok³.
- 20 Súdny dvor napokon spresnil, že značná nerovnováha môže vyplývať už zo samotnej skutočnosti dostatočne závažného narušenia právneho postavenia, v ktorom sa spotrebiteľ ako strana predmetnej zmluvy nachádza na základe platných vnútroštátnych predpisov, či už formou zúženia obsahu práv, ktoré mu podľa týchto predpisov vyplývajú zo zmluvy, prekážky v ich výkone alebo tiež formou prenesenia dodatočnej povinnosti, ktorú vnútroštátne predpisy nestanovujú, na spotrebiteľa⁴.
- 21 Prejednávaná prejudiciálna otázka znie, či na to, aby sa zmluvná podmienka považovala za nekalú, stačí, ak ukladá spotrebiteľovi plnenie, ktoré je v porovnaní s plnením obchodníka výrazne neprimerané. Podľa názoru vnútroštátneho súdu analýza doterajšej judikatúry Súdneho dvora nedáva na túto otázku jednoznačnú odpoveď.
- 22 V rozsudku z 26. marca 2020 Súdny dvor rozhodol, že „článok 1 ods. 2 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách sa má vykladať v tom zmysle, že z pôsobnosti tejto smernice nie je vylúčená zmluvná podmienka, ktorá stanovuje náklady spojené s úverom odlišné

² Rozsudok zo 14. marca 2013, C-415/11, Aziz, bod 69; uznesenia z 21. marca 2014, C-537/12, Banco Popular Español, bod 66; z 3. apríla 2014, C-342/13, Sebestyén, bod 28; rozsudky z 3. októbra 2019, C-621/17, Kiss a CIB Bank, bod 50; zo 7. novembra 2019, C-419/18 a C-483/18, Profi Credit Polska, bod 55; z 3. septembra 2020, C-84/19, C-222/19 a C-252/19, Profi Credit Polska, bod 93; z 10. júna 2021, C-609/19, BNP Paribas Personal Finance, bod 66 a z 10. júna 2021, C-776/19 C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, bod 97.

³ Rozsudok zo 14. marca 2013, C-415/11, Aziz, bod 68; uznesenia z 21. marca 2014, C-537/12, Banco Popular Español, bod 65; z 3. apríla 2014, C-342/13, Sebestyén, bod 27; rozsudok z 27. januára 2021, C-229/19 a C-289/19, Dexia Nederland, bod 48.

⁴ Rozsudky zo 16. januára 2014, C-226/12, Constructora Principado, body 21, 23; z 3. októbra 2019, C-621/17, Kiss a CIB Bank, bod 51; z 3. septembra 2020, C-84/19, C-222/19 a C-252/19, Profi Credit Polska, bod 92; z 27. januára 2021, C-229/19 a C-289/19, Dexia Nederland, bod 49.

od úrokov pri dodržaní hornej hranice stanovenej vnútroštátnym ustanovením bez toho, aby sa nevyhnutne zohľadnili skutočne vynaložené náklady⁵.

- 23 Táto myšlienka bola ďalej rozvinutá v rozsudku Súdneho dvora z 3. septembra 2020, v ktorom bolo uvedené, že náklady spotrebiteľa na úver bez úrokov, pre ktoré vnútroštátna právna úprava stanovuje hornú hranicu, by však mohli viesť k značnej nerovnováhe v zmysle judikatúry Súdneho dvora, hoci by boli stanovené pod touto hornou hranicou, ak by služby poskytované ako protihodnota neboli rozumne súčasťou plnení poskytovaných v rámci uzavretia alebo správy zmluvy o úvere, alebo ak by sa sumy, ktoré znáša spotrebiteľ z dôvodu nákladov na poskytnutie a správu úveru, javili jasne neprimerané vo vzťahu k výške úveru. Vnútroštátnemu súdu v tejto súvislosti prináleží zohľadniť účinok ostatných zmluvných podmienok, a to s cieľom určiť, či uvedené podmienky vytvárajú značnú nerovnováhu na úkor dlžníka. Za týchto okolností sa vzhľadom na požiadavku transparentnosti, ktorá vyplýva z článku 5 smernice 93/13, nemožno domnievať, že predajca alebo dodávateľ mohol prostredníctvom transparentného zaobchádzania so spotrebiteľom rozumne očakávať, že spotrebiteľ po rokovaní prijme takúto podmienku. Z vyššie uvedeného vyplýva, že článok 3 ods. 1 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že zmluvná podmienka týkajúca sa nákladov na úver bez úrokov, ktorá stanovuje tieto náklady pod zákonnou hranicou a ktorá prenáša náklady na ekonomickú činnosť veriteľa na spotrebiteľa, môže spôsobiť značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach strán vzniknutých na základe zmluvy na úkor spotrebiteľa, ak spotrebiteľovi ukladá povinnosť, aby znášal neprimerané náklady v porovnaní s poskytnutými službami a výškou úveru, čo musí overiť vnútroštátny súd⁶.
- 24 Okrem toho vo svojom rozsudku zo 16. júla 2020 Súdny dvor rozhodol, že zmluvná podmienka uvedená v zmluve o úvere uzavretej medzi spotrebiteľom a finančnou inštitúciou, ktorá spotrebiteľovi ukladá povinnosť zaplatiť províziu za poskytnutie úveru, môže v rozpore s požiadavkou dobrej viery vytvoriť značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach strán vyplývajúcich zo zmluvy v neprospech spotrebiteľa, ak finančná inštitúcia nepreukáže, že táto provízia zodpovedá skutočne poskytnutým službám a vynaloženým nákladom, čo prislúcha overiť vnútroštátnemu súdu⁷.
- 25 V rozsudku z 26. februára 2015 Súdny dvor zas rozhodol, že zmluvné podmienky stanovujúce platbu vysokej provízie na zabezpečenie splatenia úveru, ak riziko nesplatenia už bolo zabezpečené hypotékou a banka za túto províziu neposkytla spotrebiteľovi žiadnu skutočnú službu, by sa mali považovať za nekalé v zmysle smernice 93/13⁸.

⁵ Rozsudok z 26. marca 2020, C-779/18, Mikrokasa, bod 58.

⁶ Rozsudok z 3. septembra 2020, C-84/19, Profi Credit Polska, body 95 – 97.

⁷ Rozsudok zo 16. júla 2020, C-224/19 a C-259/19, Caixabank, bod 79.

⁸ Rozsudok z 26. februára 2015, C-143/13, Matei, body 70 – 71.

- 26 Z uvedených rozsudkov vyplýva, že Súdny dvor pripúšťa, aby sa podmienky zmluvy o úvere alebo pôžičke, ktoré stanovujú výšku provízie alebo poplatku, považovali za nekalé, ak sú neobvykle vysoké alebo ak spotrebiteľ za ne nedostane žiadnu skutočnú službu. Analýza niektorých ďalších rozsudkov Súdneho dvora však vedie k iným záverom.
- 27 Konkrétne vo svojom rozsudku zo 16. apríla 2014 Súdny dvor uviedol, že existencia „značnej nerovnováhy“ nevyhnutne nevyžaduje, aby výdavky, ktoré znáša spotrebiteľ na základe zmluvnej podmienky, mali na tohto spotrebiteľa značný ekonomický vplyv vzhľadom na hodnotu predmetnej transakcie⁹, a že preskúmanie existencie takejto značnej nerovnováhy sa nemôže obmedzovať na kvantitatívne ekonomické posúdenie spočívajúce v porovnaní jednak celkovej hodnoty transakcie, ktorá je predmetom zmluvy, a jednak nákladov, ktoré na základe tejto podmienky znáša spotrebiteľ¹⁰.
- 28 Podobne vo svojom rozsudku z 18. novembra 2021 Súdny dvor uviedol, že preskúmanie existencie značnej nerovnováhy medzi zmluvnými právami a povinnosťami strán v neprospech spotrebiteľa sa nemôže obmedziť iba na kvantitatívne ekonomické posúdenie spočívajúce v porovnaní jednak celkovej hodnoty transakcie, ktorá je predmetom zmluvy, a jednak nákladov, ktoré na základe tejto podmienky vznikli spotrebiteľovi¹¹.
- 29 Naopak, vo svojom rozsudku z 3. októbra 2019 Súdny dvor uviedol, že článok 4 ods. 2 a článok 5 smernice 93/13 sa majú vykladať v tom zmysle, že z požiadavky, podľa ktorej musí byť zmluvná podmienka formulovaná jasne a zrozumiteľne, nevyplýva povinnosť, aby také zmluvné podmienky, o aké ide vo veci samej, ktoré neboli individuálne dohodnuté a sú obsiahnuté v zmluve o úvere uzatvorenej so spotrebiteľmi, pričom presne určujú sumu poplatkov za správu a poplatku za poskytnutie úveru, ktoré znáša spotrebiteľ, spôsob ich výpočtu a dátum ich splatnosti, tiež podrobne špecifikovali všetky služby poskytované ako protihodnota dotknutých súm¹². Tento záver je obzvlášť významný, ak sa navyše zohľadní názor vyjadrený v tom istom rozsudku, podľa ktorého transparentná povaha zmluvnej podmienky, ktorú vyžaduje článok 5 smernice 93/13, tak predstavuje jednu zo skutočností, ktoré treba zohľadniť v rámci posúdenia nekalej povahy tejto podmienky, ktoré má vykonať vnútroštátny súd na základe článku 3 ods. 1 tejto smernice. V rámci tohto posúdenia uvedenému súdu prináleží, aby vzhľadom na všetky okolnosti danej veci posúdil v prvom rade možné nedodržanie požiadavky dobrej viery a v druhom rade existenciu prípadnej značnej nerovnováhy na úkor spotrebiteľa v zmysle tohto posledného uvedeného

⁹ Rozsudok zo 16. januára 2014, C-226/12, Constructora Principado, bod 31.

¹⁰ Rozsudok zo 16. januára 2014, C-226/12, Constructora Principado, bod 22.

¹¹ Rozsudok z 18. novembra 2021, C-212/20, A.S.A., bod 66.

¹² Rozsudok z 3. októbra 2019, C-621/17, Kiss a CIB Bank, bod 45.

ustanovenia¹³. Tieto úvahy viedli Súdny dvor k záveru, že článok 3 ods. 1 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že taká zmluvná podmienka, o akú ide vo veci samej, ktorá sa týka poplatkov za správu zmluvy o úvere a ktorá neumožňuje jednoznačne určiť konkrétne služby poskytované ako protihodnota, v zásade nespôsobuje v rozpore s požiadavkou dobrej viery na úkor spotrebiteľa značnú nerovnováhu medzi právami a povinnosťami strán, ktoré vyplývajú zo zmluvy¹⁴.

- 30 Podľa vnútroštátneho súdu je pochopiteľné, že spoločnosti poskytujúce pôžičky vykonávajú hospodársku činnosť, a preto je ich hlavným cieľom dosiahnuť zisk. Takýto obchodník musí nielen pokryť rôzne náklady spojené s prevádzkou svojho podniku (náklady na zamestnancov, prenájom priestorov, dane, kancelárske potreby atď.), ale aj účtovať spotrebiteľom takú odmenu, ktorá mu zabezpečí dostatočne vysoký zisk. Je tiež pochopiteľné, že Provident musí predpokladať, že niektorí jej zákazníci požičané peniaze nevrátia, pretože im v tom zabráni ich finančná alebo osobná situácia, a je tiež možné, že niektorí dlžníci budú konať v zlej viere, čím spoločnosti účinne zabránia získať peniaze späť.
- 31 Vnútroštátny súd však zastáva názor, že ani zohľadnenie všetkých týchto skutočností neodôvodňuje, aby Provident účtovala odmenu v takej výške, aká vyplýva zo zmlúv založených v spise v prejednávanych veciach.
- 32 Vnútroštátny súd v tomto prípade poukazuje na skutočnosť, že v prípade poplatku za flexibilný splátkový plán je spotrebiteľ za možnosť niekoľkých odkladov splátok pôžičky, čo je teda pomerne malá výhoda, povinný zaplatiť poplatok vo veľmi vysokej výške. Tu je obzvlášť dôležité, že dlžník nemá možnosť vzdať sa tejto služby - každá pôžička, ktorú Provident ponúka, zahŕňa nutnosť využívať uvedenú službu, a teda zaplatiť značný poplatok. Tieto okolnosti vedú k záveru, že Provident v skutočnosti poskytovala predmetnú službu a vyberala za ňu poplatok predovšetkým s cieľom zvýšiť svoj príjem z každej zmluvy o pôžičke, a nie s cieľom ponúknuť dlžníkom užitočnú službu. Služba flexibilného splátkového plánu je teda v skutočnosti fiktívna a skutočným účelom zmluvných podmienok týkajúcich sa tejto služby je odôvodniť dodatočný poplatok, ktorý má znášať spotrebiteľ.
- 33 Naopak, pokiaľ ide o províziu, Provident za ňu neponúka žiadnu inú službu ako poskytnutie samotnej pôžičky, a preto provízia na jednej strane predstavuje výlučne zisk veriteľa a na druhej strane výlučne náklady dlžníka. Podobný záver platí aj pre tzv. poplatok za prípravu zmluvy, pretože nesúvisí s ničím iným ako so samotným poskytnutím pôžičky a náklady na predloženie samotnej zmluvy spotrebiteľovi (náklady na toner do tlačiarne, papier, účasť zamestnanca spoločnosti atď.) sú také nízke, že ich v zásade možno zanedbať.

¹³ Rozsudok z 3. októbra 2019, C-621/17, Kiss a CIB Bank, bod 49.

¹⁴ Rozsudok z 3. októbra 2019, C-621/17, Kiss a CIB Bank, bod 56.

- 34 Naproti tomu údaje o predmetných pôžičkách ukazujú, že Provident zrejme zakladá svoju hospodársku činnosť najmä na poskytovaní pôžičiek spotrebiteľom v pomerne nízkych sumách (od 4 000 PLN do 11 000 PLN) na obdobie jedného až dvoch rokov. Zisk spoločnosti pochádza z úrokov, ale predovšetkým z veľmi vysokých provízií a poplatkov (najmä za flexibilný splátkový plán). Aj keď sú tieto poplatky v rámci limitov stanovených v ustanoveniach zákona o spotrebiteľskom úvere, predstavujú pre dlžníkov značnú záťaž a vo všeobecnosti dosahujú 70 % až 90 % požičanej sumy (len v jednom prípade „iba“ 46 % istiny pôžičky). Okrem toho značnú časť zákazníkov spoločnosti Provident tvoria rovnakí zákazníci. Veľkú časť dlžníkov, ktorí si berú krátkodobé pôžičky, tvoria spotrebiteľia, ktorí majú problémy so spravovaním svojich financií, a preto nemôžu získať pôžičku v banke a využívajú služby úverových inštitúcií, ktoré ponúkajú pôžičky za veľmi nevýhodných podmienok. Vysoké náklady na takéto pôžičky spôsobujú, že spotrebiteľia nie sú schopní ich splácať a na ich splatenie si berú ďalšie pôžičky, čím sa dostávajú do tzv. dlhovej špirály.
- 35 Napríklad osoba, ktorá si vezme pôžičku vo výške 5 000 PLN s nákladmi vo výške 90 % sumy pôžičky, bude musieť vrátiť 9 500 PLN. Ak spotrebiteľ nemá k dispozícii takéto prostriedky a vezme si druhú pôžičku - tentoraz vo výške 9 500 PLN, ale tiež s nákladmi vo výške 90 % sumy pôžičky - suma, ktorú má vrátiť, už bude 18 050 PLN. Ak sa tento cyklus zopakuje ešte niekoľkokrát, spotrebiteľ bude musieť vrátiť v prípade tretej pôžičky – 34 295 PLN, v prípade štvrtej – 65 160 PLN, v prípade piatej – 123 805 PLN, v prípade šiestej – 235 229 PLN a v prípade siedmej – 446 936 PLN, pričom skutočný vklad veriteľa (5 000 PLN) bude predstavovať len 1 % pohľadávky a 99 % bude predstavovať skutočný zisk veriteľa.
- 36 Z uvedeného príkladu jasne vyplýva, že aj keď je prvá pôžička relatívne nízka, ale je čerpaná za veľmi nevýhodných podmienok, vedie to spotrebiteľa do špirály (exponenciálne rastúceho) dlhu, čo vedie k tomu, že spotrebiteľ nie je schopný plniť svoje záväzky a v krajnom prípade príde o všetok svoj majetok a musí vyhlásiť osobný bankrot. Nebezpečenstvo dlhovej špirály už bolo uznané vo vnútroštátnom práve a viedlo k zavedeniu ustanovení o maximálnom úroku (článok 359 ods. 2¹ Občianskeho zákonníka), ktorý v súčasnosti predstavuje 7,2 % ročne, ako aj o maximálnych neúrokových nákladoch na spotrebiteľskú pôžičku (článok 36a ods. 2 zákona o spotrebiteľskom úvere), ktoré nesmú presiahnuť celkovú výšku pôžičky. Napriek tomu vo vnútroštátnom práve a ani v práve Únie neexistujú ustanovenia, ktoré by bránili sériovému poskytovaniu veľmi drahých krátkodobých pôžičiek spotrebiteľom. Preto sa zdá, že jediným možným riešením, ako zabrániť tomu, aby sa spotrebiteľia dostali do dlhovej špirály, je považovať zmluvné podmienky obsahujúce mimoriadne vysoké poplatky za nekalé. Nevýhoda spotrebiteľa totiž nevyplýva zo skutočnosti, že obchodník formuloval zmluvu v časti týkajúcej sa nákladov na pôžičku nezrozumiteľne alebo nevysvetlil jej dôsledky, ale z toho, že spotrebiteľ bol zaťažený neprimerane vysokými nákladmi.

- 37 Svojou **druhou prejudiciálnou otázkou** sa vnútroštátny súd pýta, či je požiadavka preukázania záujmu na konaní pri podaní žaloby na určenie neplatnosti alebo neúčinnosti zmluvy alebo jej časti v rozpore s článkom 7 ods. 1 smernice 93/13 a so zásadou efektivity. Problém spočíva v tom, že ak sa spotrebiteľ domáha takéhoto určenia a preukáže neúčinnosť alebo neplatnosť zmluvy alebo jej časti, ale nepreukáže záujem na konaní, vnútroštátny súd bude nútený podľa článku 189 OSP zamietnuť žalobu spotrebiteľa len z dôvodu nedostatku záujmu na konaní.
- 38 Podľa článku 189 OSP je nevyhnutným predpokladom na to, aby súd vyhovel určovacej žalobe, preukázanie záujmu na konaní, ktorý musí existovať ku dňu skončenia pojednávania (článok 316 ods. 1 OSP). Pojem záujem na konaní nie je vo vnútroštátnom práve definovaný, ale bol opakovane analyzovaný v judikatúre poľských súdov.
- 39 Podľa judikatúry Sądu Najwyższego (Najvyšší súd, Poľsko) sa záujmom na konaní rozumie objektívna potreba ochrany práv žalobcu, ktoré sú alebo môžu byť ohrozené, alebo ktorých existencia alebo podstata je neistá. Posúdenie záujmu na konaní sa musí vykonať v každom jednotlivom prípade s použitím flexibilných kritérií, ktoré zohľadňujú účel žaloby podľa článku 189 OSP. Jedným z predpokladov skúmaných pri posudzovaní účelu určovacej žaloby je význam, ktorý by mal určovací rozsudok na právne postavenie žalobcu. O existencii záujmu na konaní svedčí možnosť dosiahnuť jednoznačné ukončenie sporu týmto spôsobom, zatiaľ čo existencii záujmu na konaní bráni možnosť získať úplnejšiu ochranu práv žalobcu prostredníctvom inej žaloby.
- 40 Vzhľadom na to, že pojem „záujem na konaní“ nie je vo vnútroštátnom práve definovaný, posúdenie toho, či má žalobca záujem na konaní vykonáva v každom konkrétnom prípade vnútroštátny súd. To však znamená, že môžu nastať situácie, keď otázku existencie záujmu na konaní vo veľmi podobných alebo dokonca rovnakých veciach môžu rôzne súdy posudzovať rozdielne. Napríklad v analogických prípadoch určenia neplatnosti alebo neúčinnosti zmlúv, ktoré spotrebiteľia uzavreli so spoločnosťou Provident, viaceré senáty Sądu Rejonowego dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Okresný súd vo Varšave-Śródmieście, Poľsko) rozhodli, že spotrebiteľia majú záujem na podaní žalôb, zatiaľ čo ďalšie senáty tohto súdu rozhodli, že záujem na podaní žalôb nemajú, čo bolo dôvodom na zamietnutie týchto žalôb. Dôležité je, že vo všetkých uvedených prípadoch súdy zhodne posúdili, že ustanovenia zmlúv žalovanej spoločnosti, ktoré stanovovali províziu a poplatok za flexibilný splátkový plán v zjavne neprimeranej výške, boli nekalé. Z tejto okolnosti teda vyplýva, že rozdiely v názoroch na to, či má žalobca záujem na konaní, môžu existovať aj na tom istom súde. Táto skutočnosť môže brániť dosiahnutiu cieľov smernice 93/13, pretože aj v prípade, že podmienky zmluvy uzavretej s obchodníkom sú zjavne nekalé, spotrebiteľ môže mať pochybnosti o tom, či má podať žalobu na určenie neplatnosti alebo neúčinnosti týchto zmluvných podmienok, pretože sa obáva, že súd môže konštatovať, že nemá záujem na podaní žaloby, a len z tohto dôvodu môže žalobu zamietnuť a uložiť spotrebiteľovi povinnosť nahradiť trovy konania.

- 41 Podľa vnútroštátneho súdu pritom nebol preukázaný záujem žalobkýň na podaní určovacej žaloby. Žalobkyne sa v tejto súvislosti odvolávajú len na potrebu určiť výšku svojich záväzkov, a teda na okolnosti, ktoré majú pre žalobkyne len subjektívny význam, a nie na objektívnu potrebu vyriešiť právny spor. Predovšetkým žalobkyne majú k dispozícii iné právne prostriedky, ktoré im umožňujú uplatniť svoje práva vo väčšom rozsahu než žaloba na určenie. V tomto prípade je relevantná skutočnosť, že každá zo žalobkýň už zaplatila časť dlžných súm z titulu sporných provízií a poplatkov, zatiaľ čo zvyšná časť zostáva neuhradená a Provident ju požaduje od každej zo žalobkýň vo svojej vzájomnej žalobe. Za týchto okolností sa každá zo žalobkýň môže domáhať vrátenia už zaplatených súm prostredníctvom žaloby o vrátenie plnenia poskytnutého bez právneho dôvodu (článok 405 Občianskeho zákonníka v spojení s článkom 410 Občianskeho zákonníka), a teda žalobkyne môžu podať žalobu, ktorá ide nad rámec určovacej žaloby. Naopak neuhradená dlžná časť poplatkov a provízií sa stala predmetom súdneho konania na základe vzájomných žalôb podaných spoločnosťou Provident - a preto sa žalobkyne (žalované vo vzájomnej žalobe) môžu dovolávať nekalej povahy zmluvných podmienok práve v rámci týchto vzájomných žalôb a rozsudok vnútroštátneho súdu v tomto ohľade vyrieši spor medzi stranami.
- 42 **Tretia prejudiciálna otázka** nadväzuje na otázku, ktorú sformuloval Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich (Okresný súd v Siemianowiciach Śląskich, Poľsko) vo svojom uznesení z 10. novembra 2021 (číslo veci na Súdnom dvore C-717/21), ktoré sa týkalo možnosti vyhlásiť zmluvné podmienky, ktoré stanovujú, že platenie splátok pôžičky je možné len v hotovosti prostredníctvom zamestnanca spoločnosti Provident („poradca“) počas týždenných návštev poradcu v mieste bydliska dlžníka za nekalé. Táto zmluvná podmienka sa vo všeobecnosti používa v zmluvách uzavretých spoločnosťou Provident a nachádza sa aj v bode 6.a zmlúv uzavretých ZL a KU. Hoci žalobkyne nespochybnili obsah tejto podmienky, vnútroštátny súd v rámci plnenia svojej povinnosti podľa smernice 93/13 preskúmať spotrebiteľské zmluvy z hľadiska nekalých podmienok dospel k záveru, že predmetné ustanovenie treba považovať za nekalé.
- 43 Pokiaľ ide o dôvody vyhlásenia uvedených zmluvných podmienok za nekalé, vnútroštátny súd sa vo všeobecnosti stotožňuje s názorom, ktorý zaujal Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich (Okresný súd v Siemianowiciach Śląskich) vo svojom uznesení z 10. novembra 2021. Predovšetkým sa však vnútroštátny súd domnieva, že vyhradenie možnosti splácať splátky pôžičky zamestnancovi žalovanej len v hotovosti a neexistencia možnosti splácať splátky pôžičky bankovým prevodom v ére bezhotovostných transakcií, je vyvinúť emocionálny tlak na spotrebiteľa, aby včas vyrovnal svoje záväzky. Okrem toho, hoci tieto ustanovenia definujú hlavné plnenia zmluvných strán, nie sú vyjadrené jasne a zrozumiteľne (článok 4 ods. 2 smernice 93/13). Bod 6.a zmlúv o pôžičke stanovuje, že platby splátok sa majú uskutočniť počas návštev zamestnanca spoločnosti Provident v mieste bydliska spotrebiteľa, ale nijako sa nedefinuje rámec týchto návštev, ich trvanie, činnosti, ktoré môže zamestnanec vykonať v bydlisku spotrebiteľa atď. Okrem toho podľa vnútroštátneho súdu musí

obchodník, ktorý si vyhradí takéto rozsiahle právo zasahovať do súkromnej sféry života spotrebiteľa, zabezpečiť, aby bol spotrebiteľ riadne upozornený na potenciálne nebezpečné dôsledky návštevy cudzej osoby v jeho domácnosti, najmä ak je táto cudzia osoba zamestnaná veriteľom spotrebiteľa. V analyzovaných zmluvách však takéto upozornenia chýbali. Zároveň sú predmetné ustanovenia súčasťou štandardnej zmluvy vopred vypracovanej spoločnosťou Provident, a preto nemohli byť individuálne dohodnuté (článok 3 ods. 2 smernice 93/13).

- 44 Vnútroštátny súd však skúma ďalší účinok toho, že spotrebiteľ nie je viazaný týmito zmluvnými podmienkami, ak sa zistí, že sú nekalé, a najmä to, či je možné, aby zmluva o pôžičke zostala v platnosti po tom, ako z nej boli tieto podmienky odstránené (článok 6 ods. 1 smernice 93/13), v situácii, keď sa za nekalú vyhlási zmluvná podmienka stanovujúca jediný spôsob splácania pôžičky. Odpoveď na túto otázku sa zdá byť záporná, pretože po odstránení bodu 6.a zo zmlúv o pôžičke, ktoré sú predmetom tohto konania, by tieto zmluvy neobsahovali žiadnu úpravu spôsobu splácania pôžičky dlžníkom. Zároveň by bolo neprijateľné dospieť k záveru, že v takejto situácii je dlžník jednoducho zbavený povinnosti vrátiť požičanú sumu, pretože by to v skutočnosti znamenalo premenu zmluvy o pôžičke na zmluvu darováciu, a teda na úplne iný typ zmluvy, ktorý strany nepochybne nemali v úmysle uzavrieť.
- 45 Vzhľadom na uvedené by jediným spôsobom, ako umožniť, aby predmetné zmluvy o pôžičke zostali v platnosti napriek tomu, že ich zmluvné podmienky uvedené v bode 6.a sa považujú za nekalé, bolo „doplniť“ obsah týchto zmlúv tak, že sa spotrebiteľovi umožní splácať dlžné sumy bankovým prevodom. Takéto riešenie sa však zdá byť v rozpore s článkom 6 ods. 1 smernice 93/13.
- 46 Súdny dvor však opakovane zdôraznil, že nekalá podmienka je neplatná v celom rozsahu, a nielen v časti, v ktorej je nekalá¹⁵, a spravidla nie je možné, aby súd zmenil obsah nekalej podmienky¹⁶ alebo ju vykladal tak, aby zmiernil jej nekalosť¹⁷. Naproti tomu súd môže nahradiť nekalú podmienku ustanovením

¹⁵ Rozsudky z 26. marca 2019, C-70/17 a C-179/17, Abanca Corporación Bancaria a Bankia, bod 64; z 29. apríla 2021, C-19/20, Bank BPH, body 70, 80.

¹⁶ Rozsudky zo 14. júna 2012, C-618/10, Banco Español de Crédito, body 69 – 73; z 30. mája 2013, C-488/11, Asbeek Brusse a de Man Garabito, body 57 – 58; z 30. apríla 2014, C-26/13, Kásler a Káslerné Rábai, body 77 – 79; z 21. januára 2015, C-482/13, C-484/13, C-485/13 a C-487/13, Unicaja Banco a Caixabank, body 28, 31 – 32; z 21. apríla 2016, C-377/14, Radlinger a Radlingerová, body 97 – 98; z 21. decembra 2016, C-154/15, C-307/15 a C-308/15, Gutiérrez Naranjo, body 57 a 60; zo 7. augusta 2018, C-96/16 a C-94/17, Banco Santander a Escobedo Cortés, bod 73; z 13. septembra 2018, C-176/17, Profi Credit Polska, bod 41; z 26. marca 2019, C-70/17 a C-179/17, Abanca Corporación Bancaria a Bankia, body 53 – 54; zo 7. novembra 2019, C-349/18 a C-351/18, Kanyeba, bod 67; z 3. marca 2020, C-125/18, Gómez del Moral Guasch, body 59 – 60; z 25. novembra 2020, C-269/19, Banca B., body 30 – 31; z 27. januára 2021, C-229/19 a C-289/19, Dexia Nederland, body 63 – 64; z 29. apríla 2021, C-19/20, Bank BPH, body 67 – 68; z 18. novembra 2021, C-212/20, A. S.A., body 68 – 69, 71.

¹⁷ Rozsudok z 18. novembra 2021, C-212/20, A. S.A., bod 79.

vnútroštátneho práva dispozitívnej povahy, ale len vtedy, ak odstránenie nekalej podmienky vedie k neplatnosti celej zmluvy, čím by bol spotrebiteľ vystavený mimoriadne nepriaznivým dôsledkom¹⁸.

- 47 Takéto negatívne dôsledky však v daných prípadoch nie je možné konštatovať, keďže v prípade vyhlásenia zmlúv o pôžičke za neplatné by spotrebiteľia boli povinní vrátiť len ekvivalent istiny pôžičiek bez úrokov, provízií, poplatkov alebo akýchkoľvek iných nákladov. Preto podľa názoru vnútroštátneho súdu vzhľadom na článok 6 ods. 1 smernice musí mať vylúčenie zmluvných podmienok, ako sú podmienky uvedené v bode 6.a zmlúv uzavretých medzi ZL a KU, zo zmluvy o pôžičke za následok neplatnosť týchto zmlúv v celom rozsahu.

¹⁸ Rozsudky z 30. apríla 2014, C-26/13, Kásler a Káslerné Rábai, body 80 – 85; z 21. januára 2015, C-482/13, C-484/13, C-485/13 a C-487/13, Unicaja Banco a Caixabank, bod 33; zo 7. augusta 2018, C-96/16 a C-94/17, Banco Santander a Escobedo Cortés, bod 74; z 20. septembra 2018, C-51/17, OTP Bank a OTP Factoring, body 60 – 61; zo 14. marca 2019, C-118/17, Dunai, bod 54; z 26. marca 2019, C-70/17 a C-179/17, Abanca Corporación Bancaria a Bankia, body 56 – 59, 64; z 3. októbra 2019, C-260/18, Dziubak, body 48 – 49, 58-59; zo 7. novembra 2019, C-349/18 až C-351/18, Kanyeba, bod 70; z 3. marca 2020, C 125/18, Gómez del Moral Guasch, body 61 – 64; z 25. novembra 2020, C-269/19, Banca B., body 32 – 34.